

Et replikskifte.

Kring källorna till kungamordet i Finderup

1.

Redaktionen för Dansk historisk tidskrift har intagit (11.r. V. 3.h.) en av cand. mag. Niels Skyum-Nielsen författad recension av mitt arbete *Kungamordet i Finderup. Nordiska förvecklingar under senare delen av Erik Klippings regering*¹). Läsare av denna ur vissa synpunkter intressanta recension kunna inte gärna undgå intrycket, att recensenten gått till verket, tyngd av uppgiften att avrätta den fremmede forfatter, som »ladet haant om» Kristian Erslev och Erik Arup.

I huvudsak har Skyum-Nielsen inskränkt sin recension till slutkapitlet om kungamordet, avhandlingens kap. XVII. Att bakgrunden därtill skulle vara mitt betonande av att källmaterialets beskaffenhet härvidlag ger möjlighet till även andra tolkningar, är knappast antagligt. Utöver slutkapitlet riktas endast ett par detaljanmärkningar mot femte kapitlet. Det vore dock oriktigt att inte framhålla, att recensenten, bortsett från slutkapitlet, är övervägande erkännansam, även om det egendomliga uttryckssättet är ägnat att dölja detta. Skyum-Nielsen summerar sin uppfattning så, att »i det hele faar vi dog en solid og troværdig fremstilling af udviklingen frem mod den skæbnesvangre novembernat». Den kritik han lagt fram motsäger inte detta något motvilligt givna erkännande. Dessförinnan har han förklarat, att min rekonstruktion »af hændelseforløbet» dock icke är »blankt acceptabel». Att så skulle bli fallet, vågade jag aldrig själv hoppas, när jag skrev mitt arbete, med hänsyn till det spröda källmaterialet och de stora svårigheterna med dess tolkning. Vem har förresten lyckats skriva en invändningsfri avhandling på ett material av denna art? Möjligen Skyum-Nielsen? Inte Erslev och inte heller Arup ha gjort det.

¹ Skrifter utgivna av Vetenskaps-Societeten i Lund nr. 45.

2.

Beträffande de anmärkningar, som Skyum-Nielsen riktar mot femte kapitlet, måste jag, även om de inte äro av någon större betydelse, dock ta upp dem till bemötande på grund av uttrycksättet. Den första av dessa vänder sig mot att jag inte blankt accepterat Erslevs åsikt, att Huitfeldts uppgift om en hovdag 1280 skulle bero på en dubblettlapp om handfästningen från hovdagen 1282. Min uppfattning formulerades så, att Erslevs resonemang är diskutabelt, även om vi inte kunna bevisa riktigheten av Huitfeldts uppgift. Slutomdömet lyder: »Helt uteslutet är det inte, att Huitfeldt haft till sitt förfogande en uppgift om en hovdag 1280» (sid. 39). Jag har nöjt mig med detta konstaterande, och för min rekonstruktion av händelseförloppet har detta ingen betydelse. Annorlunda låter det hos Skyum-Nielsen, där det blåses upp till en allvarlig metodisk fråga, som naturligtvis varslar illa för slutkapitlet.

Så fortsätter han: »En smule starkere, om end langt fra overbevisende er argumentationen for et danehof i 1281«. Jag hävdade (s. 39 ff.), att en så representativ skara stormän varit samlad den 17 juli 1281, att den torde vittna om att en hovdag då hållits utan att det behöver ha varit ett consilium generale. Kanslern, marsken, drotsen, skattmästaren, junker Jakob jämte »pluribus aliis tam clericis quam laicis fidedignis« sägas ha varit närvarande i testeslistan. Urkunden har sigillerats av rikets samtliga biskopar. Skyum-Nielsen menar nu, att vi inte veta, om biskoparna varit närvarande, då urkunden kan ha sänts omkring till dem för sigillering. I min avhandling har jag markerat skillnaden mellan testeslistans stormän och sigillanterna. Jag har inte uttalat mig om huruvida samtliga biskopar voro närvarande, endast konstaterat, att samtliga sigillerat. Det är mycket möjligt, att samtliga biskopar inte varit närvarande, liksom det är mycket sannolikt, att åtminstone några av dem varit det. Enligt testeslistan voro utom de namngivna stormännen även flera andra, både andliga och världsliga, tillstädes. Varför skulle då ingen av biskoparna ha varit närvarande, isynnerhet som det var dessa, som hade att representera den andliga makten, när det gällde att acceptera den ingångna förlikningen mellan de kungliga vasallerna i Estland och biskopen i Reval. Skyum-Nielsens iver att försvaga mina argument leder honom in absurdum. Även om vi bortse från biskoparna, kvarstår testeslistans vittnesbörd om en anmärkningsvärt stor stormannaförsamling kring konungen 1281 av både världsliga och andliga. Att samtliga biskopar skulle ha saknats, får Skyum-Nielsen gärna tänka sig, men det försvagar inte min argumentation.

Till detta stormannamöte 1281 har jag också velat anknyta en annaluppgift, som under år 1281 berättar: »Cursores eieeti sunt de curia regis». Sture Bolin uppfattade »cursores» som en föga ansedd grupp inom militärståndet. Jag framhöll däremot, att »cursor» i tidens språkbruk betyder »kurir». Liksom Bolin fann jag notisen innebära, att cursores stötts ut från konungens hov, och liksom Bolin fann jag, att det sannolikt var stormännen, som stodo bakom. Sedan gick jag emellertid vidare och menade, att om stormännen lyckats genomdriva sin vilja, måste det ha skett i samband med ett stormannamöte och anknöt notisen till hovdagen 1281, betraktande den som ett vittnesbörd om en av stormännen 1281 inledd kamp mot antiaristokratiska element inom hovdagsförsamlingen. Det var ett försök att föga in notisen i händelsesammanhanget, isynnerhet som hovdagarna 1282 förutsätta förberedande sammanstötningar med kungamakten.

Skyum-Nielsen vill inte acceptera något utöver Bolin. Mot mig riktar han anmärkningen, att jag glömmer, att curia regis kan betyda både kungens gård, kungens hird och kungens hov, och samtidigt som han erkänner, att kurir är »en närliggande översättning», framhåller han, att cursor även kan betyda »krämmer, landstryger eller drivert». Därför ger notisen tillfälle till så många tolkningar, att den är värdelös.

Man måste fråga sig, vem som, bortsett från Skyum-Nielsen, kan tänka sig, att annalförfattaren här upptecknat, att lösdri- varna eller krämarna 1281 drevos ut från kungens gård. Ännu orimligare blir det, om vi i stället för »kungens gård», sätter in »kungens hird». Antagandet att »curia regis» i språkbruket under senare hälften av 1200-talet skulle kunna betyda »kungens hird», vittnar dessutom om okunnighet hos vår recensent. Hirdden hörde nämligen på 1280-talet sedan länge till det förgångna. Endast översättningen »kungens hov» är rimlig i annalförfattarens sammanhang, ty en översättning »kungens gård» ger inte heller någon mening.

3.

Efter detta mindre givande ordande om femte kapitlet går Skyum-Nielsen till den avgörande attacken med en muntrande fanfar: »Og nu til kongemordet!».

Han inleder åter med ett erkännande, innebärande, att jag med rätta hävdad, att hertig Valdemar är »en viktigere person end hidtil forstaaet». Detta synes honom dock ha blivit min olycka i slutkapitlet. När jag vid behandlingen af kungamordet fann en källa, som gjorde hertigen till huvudpersonen, lät jag nämligen

inte bara lura mig av den utan gjorde till på köpet den blundern att använda Huitfeldt för att bekräfta dess innehåll. I huvudsak innebär recensentens kritik av slutkapitlet, att jag byggt på Jydska krönikan och ytterligare styrkt min framställning med Huitfeldt, något som låter högst allvarligt och betyder, att exekutionen fullgjorts.

»Huitfeldt maa helt og holdent elimineres som kilde til en træfning i Skelskør inden dommen 1287. Kun Jydske Krønike bliver tilbage», heter det hos vår recensent. Ifråga om Huitfeldt är jag ense med recensenten, vilket framgår av att jag i min avhandling (s. 164, jfr. Yrwing i Sv. Hist. Tidskr. 1957 s. 360f.) tydligt angett, att man inte kan bygga någonting på Huitfeldt, något som inte hindrar, att det är av intresse, hur Huitfeldt skildrat händelserna och vilka källor han därvid använt. För övrigt får jag hänvisa till min uppsats i Svensk Historisk Tidskrift. Här slår recensenten in öppna dörrar.

En förvanskning av min framställning är det däremot, när recensenten låtsas, som om jag i slutkapitlet utgått ifrån Jydska krönikan. Det är i stället Rydannelerna som utgöra utgångspunkt för min framställning (se s. 151f.). Dessa annalers latinska redaktion slutar med 1288, och den utgör således en nästan samtidig källa för händelserna 1286—1287.

Av Rydannelerna framgår, såsom jag hävdade i min avhandling (s. 151f., 155f.), att ett möte mellan änkedrottningen och hertig Valdemar jämte stormännen i Danmark hållits före Nyborgdomen, d.v.s. före pingsten 1287. Vid detta konsilium återfick hertigen enligt annalerna allt, vad hans fader ägt. Denna hovdag har tappats bort i andra annaler, förmodligen därför att den kommit helt i skuggan av Nyborghovdagen 1287 och fredlösförklareringen över de anklagade. Rydannelerna uppge också, att det uppstod stor oenighet bland stormännen med anledning av mordet på konungen. Detta är de pålitligaste uppgifter vi ha om händelserna mellan mordet och hovdagen i Nyborg 1287.

Samma stormannamöte, vid vilket hertigen och änkedrottningen fört förhandlingar, möter också i Jydska krönikan. Endast i Jylland, där man haft speciellt intresse för hertigen, har uppgiften således bevarats, medan hovdagen i Nyborg annars helt dragit till sig intresset.

Uppgiften att hertigen och änkedrottningen 1287 möttes vid ett möte före Nyborghovdagen framstår således som korrekt. Nytt i Jydska krönikan är, att mötet hölls i Skelskør och att en sammandrabbning mellan hertigens och änkedrottningens män kommit till stånd, varvid änkedrottningen tagits till fånga av hertigens

män men blivit fri genom sin klokhet. Helt nytt är emellertid inte heller detta, då Rydannelerna berätta om »magna dissensio» angående konungens död bland stormännen, tyvärr utan närmare upplysningar därom. Däremot har J. Kr. ingenting om att hertigen vid mötet återfått allt, vad hans fader innehaft. J. Kr. är i sin framställning icke beroende av annalerna.

Uppgifterna om platsen för hovdagen, Skelskør, och om sammandrabbningen mellan änkedrottningens och hertigens män är det egentligt nya stoffet. Krönikans övriga uppgifter verifieras av Rydannelerna. Mötet före Nyborghovdagen är ett faktum. De nya uppgifterna kräva granskning men framstå genom Rydannelerna inte i tvivelaktig dager. Skyum-Nielsen förbigår med tysthet Rydannelernas uppgifter och förkastar J. Kr. som källa. Hans bevis för att J. Kr. inte förtjänar någon tilltro, äro genljud från Erslevs skrifter med ett undantag, som av honom framställles som avgörande.

Enligt Skyum-Nielsen ha Rydannelerna utgjort »forlæg» för J. Kr:s skildring av kungamordet 1286, dock med två självständiga tillägg. »Det ene udmaler udaaden paa det grusomste; de 56 saar fra Rydaarbogen katalogiseres som 55 i brystet, 1 stk. nedenfor, men alle dræbende. Det andet tillæg i Jyske Krønike er anklagen mod hertug Valdemar. Hvor meget den er værd i disse omgivelser og i en text, som er forfattet ca. 60 aar efter begivenhederne, overlader jeg til læserne at afgøre». Vi skola för vår del parallellställa texterna, för att läsarna skola få tillfälle att jämföra Rydannelerna med J. Kr. ifråga om skildringen av kungamordet och så bättre kunna ta ställning till Skyum-Nielsens källkritik.

Annales ryenses.

Rex E[ricus] occisus est in lecto in nocte sancte Cecilie a suis, quos maxime dilexerat, inflictis sibi vulneribus 56.

Chronica jutensis.

Sed sequenti anno ad preces principum liberatus (hert. Vald.) conspirare cepit cum aliquibus nobilibus regni in mortem regis; qui et interfectus fuit per aliquos ab eis missos juxta Wibergh, dum dormiret in lecto suo, in nocte sancte Cecilie anno domini 1286, anno vero regni sui 27, sepultusque est Wibergh in ecclesia cathedrali. Receptit autem vulnera mortalia LVI, quorum nullum fuit infra pectus preter vnum.

Man måste fråga sig, varför Rydannelerna utgöra »forlæg» för J. Kr. Endast vetskapen om att författaren annars använt dem, kan förklara Skyum-Nielsens påstående. Att Erik Klipping mördades i sin säng och att han fick 56 sår, utgör ej något stöd

därför. Det är uppgifter, som tillhöra den muntliga traditionen, men vilka författaren naturligtvis mött även i skriftliga källor. Bortsett från detta äro skildringarna i detta fall så olika, som man gärna kan begära av två fristående källor. När författaren berättar, att Erik Klipping fått 56 dödliga sår, varav endast ett träffat nedanför bröstet, bygger han otvivelaktigt på samma muntliga tradition som för övrigt i sin skildring av mordet. Att han skulle ha »paa det grusomste» utmålat ogärningen, d.v.s. Rydannelernas uppgift om de 56 såren, är rent nonsens, som Skyum-Nielsen tillgripit för att misstänkliggöra J. Kr:s skildring. Uppgiften om hertig Valdemars andel i mordet befinner sig trots Skyum-Nielsen i »omgivelse», vilka inte misstänkliggöra den.

Men Skyum-Nielsen har ännu ett skäl för att förkasta hela J. Kr:s skildring av mötet mellan änkedrottningen och hertig Valdemar före Nyborgmötet.

Jag framhöll i min avhandling (s. 162f.) att det i dansk tradition bevarats två uppgifter om konflikter under tiden närmast efter kungamordet, å ena sidan efter kungamordet men före Nyborghovdagen mellan hertig Valdemars och änkedrottningens män i Skelskør enligt J. Kr., å andra sidan 1289 mellan hertigen och drotsen Peder Hoseöl i Nyborg enligt Ribeannalerna. I de Lybska annalerna förekommer en uppgift om blodiga strider mellan hertig Valdemar och drotsen Peder Hoseöl i Skelskør 1289. Denna notis i de lybska annalerna är betydligt utförligare och har senare utnyttjats och förvanskats i tysk historieskrivning. Givetvis accepterar Skyum-Nielsen uppgiften i de lybska annalerna, eftersom den passar för hans syften, och med ett Alexanderhugg löser han hela det källkritiska problemet. Jag konstaterade, att källläget var invecklat. Skyum-Nielsen finner att det skulle blivit »åtskilligt enklare, om jag känt ännu en källa, en notis, som Peder Olsen har funnit i en annal». Jag kände denna källa men förstod inte dess källvärde, något som tydligen inte heller Erslev gjort.

Peder Olsen var en franciskanermunk, som under förra delen av 1500-talet samlade material för sitt historiska författarskap, vilket mest är av värdelös karaktär. En del av hans materialsamling (Arnam. Saml. 107 8°) har tryckts i *Annales Danici* under titeln *Collectanea*. Det är en i hög grad brokig samling excerpter från olika historiska verk. Under 1289—1290 har han excerpterat följande:

«Obiit Johannes Dros archiepiscopus in Aos. Et prepositus Johannes Grand electus dominica Quasi modo geniti. Et bellum fuit Skelfiskør, ubi Petrus a duce Valdemaro capitur. Et rex Nor-

uegie nauali exercitu Daniam infestat et multi suorum occiduntur in Strughshet et Seanor 1290».

Peder Olsen har här fört samman excerpter i annalform till gagn för sitt författarskap. När uppgifterna varit för omfattande, har han förmodligen gjort ett koncentrat av dem. Excerpterna om Johannes Dros och Johannes Grand måste härröra från någon uppteckning, kanske en annal, med anknytning till Lund eller Roskilde¹). Övriga excerpter kunna men behöva inte stamma från samma källa. Redan i formen ligger en antydning om att uppgifterna hämtats från flera håll. Detta upprepande av »et« framför varje ny uppgift talar emot att han skrivit av en annal. Gå vi till den aktuella uppteckningen: »Et bellum fuit Skelfiskor, ubi Petrus a duce Valdemaro capitur«, är det anmärkningsvärt, att drotsen Peder Hoseöl uppträder enbart under beteckningen »Petrus«. Så kan näppeligen ha varit förhållandet i en annal, knappast ens om han nämnts under ett föregående årtal. Däremot kan det ha varit fallet i en berättande källa, som behandlat drotsen. Sannolikt är dock, att anteckningen innehåller Peder Olsens eget sammandrag av vad han i berättande källor funnit om sammandrabbningen mellan drotsen och hertigen 1289, varvid han utelämnat den i dessa vanliga långa skildringen av kampen efter de tyska källorna. Det finns inte något stöd för att vi här skulle ha att göra med en uppgift ur en förlorad annal och till på köpet i ursprunglig form.

Hur har då Skelskør kommit in i anteckningen i stället för Ribeannalernas Nyborg? Det har utan tvivel skett genom förmedling av de tyska historieskrivarna, vilka alla direkt eller indirekt bygga på de lybska annalerna. Dessa lybska annaler innehålla en lång och för övrigt okänd skildring av hovdagen 1289, som de förlägga till Skelskør. De berätta:

»Agnes regina Danorum venit Schelueschore in Selandia cum magna multitudine contra Woldemarum ducem Jutiae pro placitis habendis. Et convenientibus ibidem nobilibus, facta est pugna inter homines reginæ et homines ducis; et primo victus dux cum suis fugam cepit, sed tandem dux et sui, audacia et viribus resumptis, reginam et suos fugaverunt, quosdam vulneraverunt, quosdam occiderunt, et dapiferum, scilicet Petrum Heseld, captivaverunt et secum in Alsiam in turri Sunderborch custodiae mancipaverunt».

I den danska traditionen möta vi följande uppgifter om hertig Valdemars förhållande till kungahuset:

¹ E. Jørgensen (Ann. Dan. s. 203) talar om hans flitiga utnyttjande av manuskript, som torde ha tillhört Roskilde domkyrka.

Annal. ryenses

1287. Convocato consilio regni dux W[aldermarus] recepit omnia, que pater eius habuerat ante eum. Orta est magna dissensio inter meliores regni de morte regis. Eodem anno in pentecosten consilio celebrato generali in Nyborg etc.

Annales ripenses

Eodem anno (1289) dapifer Petrus Hoosool Nyburghi in consilio regni circa pentecosten, volens captivare ducem Walde-
marum, a duce captus est et in castro Synderburgh ferro
vinctus.

Chronica jutensis

1286—1287. Dictus dux, habens secum potiores regni, occurrit regine in Skelskoor, tanquam de bono statu regni cum ea tractaturus. Sed pugna ibi orta inter homines regine et ducis, dux cepit reginam, que infra paucos dies per subtilitatem manus ducis evasit.

Den danska traditionen känner ett konsilium 1287 före Nyborgkonsiliet (Rydannalarna och J. Kr.) och ett konsilium 1289 i Nyborg (Ribeannalerna). Rydannalerna sakna uppgift om platsen för konsiliet 1287, men J. Kr. förlägger det till Skelskør. Konsiliet 1289 hölls enligt Ribeannalerna i Nyborg. Rydannalerna och J. Kr. sakna uppgiften om att drotsen Peder Hoseöl tagits till fånga av hertigen. Däremot vet J. Kr., att änkedrottningen vid en samman-
drabbning under Skelskørmötet fallit i hertigens händer men efter kort tid blivit fri genom sin klokhet. Med detta möte förknippa Rydannalerna uppgiften, att hertigen återfått allt, vad hans fader innehaft.

Erslev anser, att det rör sig om samma möte, och det gör även Skyum-Nielsen. Båda förlägga det till 1289. Därmed nonchalera de emellertid helt Rydannalerna, som i sin latinska redaktion avslutats före 1289. Rydannalerna göra, att denna identifikation av hovdagarna som en och samma 1289 inte är möjlig. Det rör sig otvivelaktigt om två olika stormannamöten. Frågan är däremot huruvida vad som hänt vid dessa möten kan ha blivit föremål för sammanblandning.

I senare berättande källor ha hovdagarna smälts samman till en, vid vilken drotsen Peder Hoseöl tillfångatagits. Följden har blivit, att hovdagen daterats till 1289, eftersom man haft uppgift om att drotsen det året tagits tillfånga av hertigen. Hur och var har nu denna sammansmältning skett? De lybska annalerna äro sannolikt upphovet därtill, och från dem har den övergått till de berättande tyska källorna, Detmar, Korner och Krantz samt från dem i sin tur till dansk historieskrivning.

Vid den hovdag, som hölls 1287 före Nyborgkonsiliet har hertigen återfått allt, vad hans fader innehaft, d.v.s. tvisteämnet mellan hertigen och Erik Klipping bragtes ur världen. Rydannalerna berätta också, att hertigen blev »tutor regni» vid Nyborghovdagen. Förhandlingar ha således förts om de framtida förhållandena i Danmark. I J. Kr. heter det, att man förhandlade om

rikets bästa vid hovdagen. Bortsett från rydannelernas uppgift därom, är det ju redan i och för sig sannolikt, att man måst göra det. Granskar man nu lybeckannelernas uppgifter märker man, att de bygga på ett med J. Kr. gemensamt stoff, ända tills striden och dess resultat skildras, d.v.s. de ha känt till en hovdag i Skel-skör, där förhandlingar förts mellan änkedrottningen och hertigen, samt vidare en strid, vilken därvid uppstått mellan änkedrottningens och hertigens män. Jag ställer samman dessa uppgifter parallellt.

Chron. jutensis.

dictus dux occurrit regine in Skel-skoor.
habens secum pociores regni

tanquam de bono statu regni cum ea tractaturus.

sed pugna ibi orta inter homines regine et ducis

Ann. lubicensis.

Agnes regina Danorum venit Schel-veschore in Selandia.
cum magna multitudine contra Waldemarum ducem Jutiae

pro placitis habendis

facta est pugna inter homines reginae et homines ducis.

Nu frågar man sig, varför inte även fortsättningen stämmer. Orsaken måste vara, att de lybska annalerna inarbetat uppgiften om att hertigen vid Nyborghovdagen 1289 tillfångatog drotsen Peder Hoseöl och inspärrade honom på Sönderborg. Det bör observeras, att den enda danska uppgift vi ha därom stammar från Ribeannalerna, och där berättas ingenting om någon strid mellan hertigens och änkedrottningens män, som skulle resulterat i att änkedrottningen tillfångatagits. Det säges endast, att drotsen planerat tillfångata hertigen men i stället själv blivit tillfångatagen av denne och inspärrad på Sönderborg. Här bakom döljer sig väl en väpnad sammandrabbning, men dansk tradition har ingenting att berätta därom. Det har sitt intresse att parallellställa även återstoden av skildringarna med Ribeannalernas.

Chron. jutensis.

dux cepit reginam, que infra paucos dies per subtilitatem manus ducis evasit.

Annales ripensis.

dapifer Petrus Hoosol Nyburghi in concilio regni circa pentecosten, volens captivare ducem Wald., a duce captus est et in castro Synderburgh ferro vinctus.

Annales lubicensis.

et primo victus dux cum suis fugam cepit, sed tandem dux et sui audacia et viribus resumptis reginam et suos fugaverunt, quosdam vulneraverunt, quosdam occiderunt, et dapiferum, scilicet Petrum Heseld, captiverunt et secum in Alsiam in turri Sunderborch custodiæ mancipaverunt.

Det är otvivelaktigt, att de lybska annalernas skildring, tillkommen tidigast på 1320-talet¹, innehåller uppgifter om en strid i Skelskør 1289, vilka inte utan vidare låta sig förenas med Ribeannalernas uppgift om drotsen Peder Hoseöls tillfångatagande. Man har i annalerna utgått ifrån att änkedrottningen planerat att överrumpla hertigen men misslyckats, varpå hertigen gått till anfall, haft framgång och tillfångatagit drotsen. Detta är en helt annan uppgift än den vi möter i J. Kr., där änkedrottningen till synes genom en tillfällighet råkar i hertigens händer, då en strid uppstått mellan deras män. I stället för änkedrottningen ha Ribeannalerna drotsen som huvudperson.

Det är typiskt för den danskfientliga inställningen i Tyskland på 1300-talet, att de lybska annalerna göra änkedrottningen till den, som smider lömska planer men misslyckas genom hertigens handlingskraft. Detta är rent tendentiöst. Däri har man inpassat uppgiften om Peder Hoseöls tillfångatagande och förlagt det hela till en plats, där man känt till att hertigen utkämpat en strid, nämligen Skelskør. Den danskfientliga tendensen skärpes ytterligare hos Detmar och Korner.

Det är dessa källor, Peder Olsens *Collectanea* och de lybska annalerna, som Skyum-Nielsen tillskriver avgörande källvärde, medan Rydannalerna, *Chronica jutensis* och Ribeannalerna från-kännas allt källvärde.

4.

Det återstår mig att ta ställning till ännu ett par yttranden i denna recension. Jag berörde i min avhandling Öms klosterkrönika, där nedre delen av textens sista blad skurits bort. I dansk forskning har framlagts två antaganden om vad som stått på det bortskurna partiet. Det ena är Suhms, som går ut på att här antecknats, vad Skyum-Nielsen kallar »en smudsig historie om dronning Margarethe Sambiria og biskop Tyge af Aarhus». Det andra är N. K. Andersens², som innebär, att där kan ha stått upplysningar om slutet på striden mellan klostret och biskopen i Århus samt om kungamordet i Finderup.

Det var N. K. Andersen jag anknöt till i min framställning när

¹ Om dessa annaler se Lappenberg i *Monumenta Germaniæ Historica Scriptorum XVI*, 416; K. Koppmann: *Zur Geschichtsschreibung der Hansestädte von 12. bis zum 15. Jahrhundert*. Hanische Geschichtsblätter, 1871; J. Bruns: *Der Verfasser des lübecker Annalen*. Lübsche Forschungen 1921; I. M. Andersson: *Erik Menved och Venden*, 312ff.

² N. K. Andersen: *Striden mellem Æm kloster og Aarhusbisperne*. Dansk teol. Tidsskr. 1939, 146; ærkebiskop Jens Grand I, 17.

jag (s. 179f.) skrev: »Det har antagits, att på den bortskurna hälften av fol 43 kunna ha stått upplysningar om stridens slut och kungamordet i Finderup, som varit graverande på något sätt. Det ligger då nära till hands att anta, att samma jydiska uppfattning om mordets bakgrund, som vi mött i *Chronica jutensis*, på något sätt kommit till uttryck, även här, snarast väl på så sätt, att mordet framställes med tydligt gillande«. I noten nämnde jag såväl Andersen som Suhm. Vad jag sagt, innebär således endast, att jag fört fram en redan i dansk forskning framlagd åsikt, som jag snarast modifierat. Om man sedan hellre vill misstänka munkarna för att uppteckna skabrösa historier om biskopen i Århus, har jag ingenting däremot, och för mig får lika gärna Suhm ha rätt som N. K. Andersen, om Skyum-Nielsen av någon anledning föredrar den förre.

Mot min uppfattning av själva Nyborgdomen gör Skyum-Nielsen även ett par invändningar. Den ena gäller min åsikt, att de anklagade själva borde fått utse wortheldsnämnden, vilken förklaras osäker. Då anmärkningen inte motiveras, kan den inte heller bemötas, och den får gälla för vad den kan vara värd. Den andra anmärkningen är av annan art. Jag skulle ifråga om nämndens sammansättning ha byggt på Huitfeld. Några intressanta uppgifter, som finnas hos Huitfeld, har jag anfört, men jag har samtidigt förklarat (s. 183f.): »Då Huitfeld inte synes ha haft själva domsakten, är det dock säkrast att räkna med att något misstag kan ha begåtts av honom ifråga om nämndens sammansättning«. Åter möta vi således denna genomgående benägenhet för att nedvärdera avhandlingen inför dansk läsekrets genom ett konstruerat angrepp på min källkritiska metod.

Denna långa uppgörelse med Skyum-Nielsens recension kan synas onödig. Att låta den passera utan bemötande vore dock oriktigt. Källkritiken tillhör historieskrivningens grovgöra, nödvändigt och viktigt, men det krävs också annat än det rent hantverksmässiga för att sammangangen i historien skola träda i dagen.

Hugo Yrwing.

Om første og anden rangs kilder

En replik

Det maa være tilladt at foretage en efterprøvning af et videnskabeligt arbejde, uden at man faar tillagt alle mulige motiver. Det er ligefrem en pligt for kritikeren at gøre indsigelse, naar